

Kapittel 10

Mellomromsarbeid – om barnehusrådgiveres arbeidspraksiser

LOTTE C. ANDERSEN

SAMMENDRAG I dette kapitlet ser jeg nærmere på det som må kunne betegnes som en ny profesjonell praksis innenfor voldsarbeid, nemlig barnehusrådgiveres arbeid i saker som kommer til barnehus. Jeg foreslår å begrepsfeste rådgivernes arbeidspraksis som mellomromsarbeid. I det legger jeg en spesielt kontekstsensitiv måte å arbeide på som dreier seg om å kompensere for hull og mangler i det tilbudet barnet har og får, for å bedre ivaretagelsen og skape sammenheng mellom instansene og tiltakene barnet må forholde seg til etter en politianmeldelse.

NØKKEWORD Barnehus | mellomromsarbeid | arbeidspraksis | praksisteori | skygging

ABSTRACT This chapter looks at the working practices of clinical social workers, working as advisors at Norwegian children's houses/Barnahus. In order to describe the content and meaning within the working practices I observe, I suggest the term 'interstitial work'. Interstitial work refers to a way of working where the purpose is to identify and compensate for gaps and shortcomings in the system the child must deal with after a police report, in order to improve the care and to create a connection between the different instances and measures.

KEYWORDS Children's houses | Barnahus | interstitial work | working practices | shadowing

INNLEDNING

I dette kapitlet, som er skrevet som del av et pågående doktorgradsprosjekt, er jeg på jakt etter kjernen i arbeidspraksisene til rådgivere som arbeider ved barnehus. Da barnehusene ble etablert for vel ti år siden, var det med bakgrunn i en langvarig bekymring for hvordan barns behov ble ivarettatt i møte med politi og rettsvesen i saker som omhandlet utsatthet for vold og seksuelle overgrep, men også for manglende koordinering av tjenestene i oppfølgingen av de samme sakene (se Johansson et al., 2017, s. 2, Bakketeig et al., 2012). Barnehusene representerte en «en dør inn»-modell, som innebar at de involverte aktørene kom til barnet og ikke motsatt, ved at arbeidet knyttet til den rettslige prosessen og til koordineringen av oppfølgingsarbeidet ble lagt til samme sted.

Barnehusene utgjorde på denne måten en ny institusjonell ramme for gjennomføring av avhør og oppfølging av barn i saker der det foreligger en politianmeldelse om vold eller overgrep. Barnehusrådgiverrollen, som oppsto samtidig med etableringen av barnehus, kan på samme måte sies å representere en ny form for profesjonell praksis innen voldsarbeid. Her skal jeg se nærmere på denne profesjonelle praksisen. Med utgangspunkt i et «forstørrende case» vil jeg peke på noen kjennetegn ved involveringene som rådgiverne drøfter i den aktuelle saken, som jeg mener er illustrerende for hvordan barnehusrådgivere arbeider med saker som kommer til barnehus – og dermed for hva barnehusarbeid kan sies å være. Jeg skal foreslå en måte å begrepsfeste disse praksisene på, og målet med begrepsfestingen er å få innholdet i og hensikten bak rådgivernes arbeid til å tre tydelig frem.

Sentralt for utøvelsen av barnehusrådgiverrollen er at den har utviklet seg i et felt som selv har vært, og er, i utvikling. Etter at beslutningen om opprettelse av barnehus ble tatt, gikk prosessen med etableringen av barnehusene raskt (Bakketeig et al., 2012, s. 49). Det samme gjorde etter hvert ekspansjonen av antall barnehus. I dag er ordningen landsdekkende, og det er barnehus i hvert politidistrikt.¹ Samtidig har flere barnehus opptil doblet antall ansatte. Det er blitt lovfestet bruk av barnehus i saker der det foreligger mistanke om at barn er utsatt for eller vitne til vold eller seksuelle overgrep (Lov om endringer i straffeprosessloven, 2015, § 239), og ordningen med dommeravhør har opphørt. Ansvar for avhørene ligger i dag hos politiet. Det har dessuten kommet egne retningslinjer for barnehusenes virksomhet (Politidirektoratet et al., 2016), og nye retningslinjer er under revisjon. På tross av en kort historie preget av utvikling og ekspansjon, beskrives barnehusene i forskningslitteraturen som en institusjon som raskt ble en integrert del av feltet (Johansson et al., 2017).

1. Med unntak av Finnmark, som er en underavdeling til barnehuset i Tromsø. Det er elleve barnehus til sammen, samt tre satellitter i geografisk utfordrende områder.

NÆRMERE OM DE INVOLVERTE INSTANSENE OG RÅDGIVERROLLEN

På barnehusene gjennomføres politiavhør av barn i politianmeldte saker om vold og overgrep. Avhørene skjer i barnevennlige omgivelser.² Under avhøret er det bare barnet og avhøreren som er til stede i avhørsrommet. De andre involverte aktørene befinner seg i et bisitterrom og ser avhøret på skjerm mens det pågår. En påtalejurist leder avhøret, egne politifolk med spesialkompetanse på avhør med barn gjennomfører avhørene, og etterforsker(e) i saken er også til stede på bisitterrommet. Det samme er barnets bistandsadvokat og en rådgiver og en tekniker³ fra barnehuset. Andre aktører og instanser som kan ha en rolle på barnehus på avhørsdagen, er helsepersonell og barneverntjenesten. Helsepersonell ansatt i helseforetakene, men med midlertidig tilholdssted på barnehusene, utfører rettsmedisinske undersøkelser av barn i saker der dette besluttes av påtalejuristen.⁴ De bisitter ikke avhørene. Barnevernet har ikke noe eget mandat ved barnehusene på avhørsdagen, men en representant fra den lokale barneverntjenesten er som regel til stede og bisitter avhør av barn i saker hvor én eller begge foreldre er mistenkt. Dette utgjør den største andelen av sakene som kommer til barnehus. I slike tilfeller deltar representanten fra barneverntjenesten også på de faste møtene som avholdes i forkant og etterkant av avhøret. Disse sakene er organisert som såkalte aksjonssaker, det vil si at politiet har besluttet at barnet skal hentes til avhør uten at foreldrene er kjent med det. Andre som har en rolle i aksjonssaker, er den som blir utpekt til barnets følgeperson. I de fleste tilfeller er dette en ansatt fra skolen eller barnehagen som kjenner barnet. Følgepersonen bisitter ikke avhøret av barnet, men følger barnet til og fra barnehuset og er sammen med ham eller henne på venterommet før og etter avhør og i avhørspauser. I aksjonssaker får barnet også oppnevnt en verge. Vedkommende følger avhøret sammen med de øvrige instansene fra bisitterrommet. I saker der foreldrene ikke er mistenkte, er det som regel en av dem eller begge som følger med barnet på avhørsdagen. Foreldrene bisitter heller ikke avhøret.

Gjennom sine fast ansatte rådgivere er barnehusene ansvarlige for å tilrettelegge for den strafferettslige prosessen og for å sikre at barna som kommer til avhør, også får god og koordinert oppfølging i etterkant. Dette innebærer at de har oppgaver både på avhørsdagen og etterpå, og betegnes i forskningslitteraturen på feltet som en dobbel logikk eller et dobbelt spor (Johansson et al., 2017). Det stil-

-
2. Se Stefansen (2017) for en utdyping om hva barnevennlighet innebærer i en barnehuskontekst.
 3. Ved noen barnehus inngår arbeidet med å styre teknikken i rådgiverrollen.
 4. Her er praksisene ulike barnehusene imellom. Noen booker rettsmedisinsk undersøkelse til hver sak, og avbooker dersom det går frem at behovet ikke er der, andre benytter svært sjelden denne muligheten.

les krav om at rådgiverne ved barnehus skal ha «erfaring og fagbakgrunn innen helse- og sosialfag eller andre barnefaglige områder», eksempelvis som kliniske sosionomer, kliniske barnevernspedagoger eller «annen lignende og relevant fagbakgrunn på høyskole- eller universitetsnivå» (Politidirektoratet et al., 2016, s. 12). Rådgiverne skal også ha «særlig kunnskap om seksuelle overgrep og vold i nære relasjoner» og god systemforståelse. Alle barnehus skal dessuten ha en (eller flere) psykolog(er) eller psykologspesialist(er) med norsk autorisasjon og erfaring fra arbeid med barn eller særlig sårbare grupper. Disse har henvisningsrett til psykisk helsevern i spesialisthelsetjenesten (Politidirektoratet et al., 2016, s. 12). Ettersom barnehusene organisatorisk er forankret under politidistriktene, regnes rådgivere ved barnehus som sivilt ansatte i politiet.

En viktig bakgrunn for å forstå utøvelsen av barnehusrådgiverrollen er at rådgiverne kom som et supplement til representantene fra instansene som allerede eksisterte forut for barnehus, og som hadde oppgaver i forbindelse med politianmeldte saker om vold og overgrep mot barn. Et sentralt utgangspunkt for rådgivernes arbeid var at de ikke skulle ta over oppgaver for noen av de disse. Sentralt for forståelsen er det også at rådgivernes arbeid utøves innenfor det som må kunne betegnes som en spesielt tverrfaglig handlingskontekst preget av ulike aktører, logikker, hensyn og oppgaver, på ulike tidspunkter i arbeidet med en sak, og at de skal ha en koordinerende rolle i denne sammenhengen.

GANGEN I EN SAK

Som et bakteppe for den senere analysen er det nødvendig å kjenne til saksgangen ved barnehusene i grove trekk. Den forløper typisk slik: Saken starter med en politianmeldelse. Barnehuset får da beskjed om saken og kaller inn til et samrådsmøte, som er et forberedende møte som finner sted noen dager før selve avhøret, som regel via telefon. Påtalejurist, avhører, etterforsker(e), den ansvarlige rådgiveren fra barnehuset og eventuelt en representant fra barneverntjenesten deltar. På møtet diskuteres hva som er kjent i saken, hvem som skal følge barnet på avhørsdagen, om barnet har noen spesielle behov som må tas hensyn til, om det er behov for å innhente mer informasjon, og hvordan ting skal løses med eventuelle søsken på avhørsdagen, med mer. På selve avhørsdagen starter representantene fra samme instanser som deltok på samrådsmøtet, samt eventuelt oppnevnt verge, med et formøte på bisitterrommet som de senere skal overvære avhøret fra. Avhørsleder (påtalejurist) gir vanligvis tidlig ordet til avhører som går igjennom planen for avhøret. Etterpå får de andre instansene som regel anledning til å komme med innspill. Så ankommer barnet barnehuset sammen med følgepersonen sin, og avhører

og rådgiveren fra barnehuset går for å møte dem. De har på forhånd avklart om rådgiveren fra barnehuset skal være med inn på venterommet hvor barnet oppholder seg med følgepersonen, eller om hun eller han skal holde seg litt i bakgrunnen. Etter en forberedende samtale med barnet, og for rådgiverens del som regel med barnets følgeperson, starter avhøret. På avhørsdagen skal rådgiveren se til at situasjonen for barnet er så lite belastende som mulig, og gi råd til avhører dersom hun eller han ønsker det. I saker der det er snakk om sekvensielle avhør, som gjelder saker der barnet er under seks år eller har særskilte behov, er det fastlagt at avhører skal konferere med barnehusrådgiveren som har saken etter en første innledende sekvens.

Etter avhøret avholdes det et ettermøte der hovedtema er hvem som skal følge opp hva fremover. På dette møtet er rådgiveren ved barnehuset og representanten fra barneverntjenesten de mest sentrale aktørene. Det kan senere være aktuelt med kartlegging og/eller oppfølging eller behandling ved barnehuset, at rådgiveren følger opp barnet indirekte gjennom å veilede representanter fra andre instanser eller omsorgspersoner, eller at all videre oppfølging av barnet skjer uten at barnehuset involveres. En begrensning som er satt, er at barnehusene i utgangspunktet ikke skal gi mer enn 15 timers behandling (Stefansen et al., 2012).

Barnehusrådgiverne har som det fremgår en rolle i alle leddene av arbeidet med sakene som kommer til barnehus. I tillegg inngår det i barnehusrådgiverrollen å drive med kompetanseutvikling (Politidirektoratet et al., 2016). Det kan for eksempel innebære å holde kurs eller undervisning for relevante tjenester og utdanninger.

EN PRAKSISTEORETISK TILNÆRMING TIL RÅDGIVERNES ARBEID

Studien dette kapitlet er en del av, bygger på en praksisteoretisk tilnærming til handling. Praksisteorier har som utgangspunkt at fenomener som kunnskap, menneskelig aktivitet, språk og sosiale institusjoner oppstår innenfor og er deler eller komponenter av et praksisfelt (Nicolini, 2013, Hognestad, 2016, s. 20). Selve begrepet «praksisteori» regnes gjerne for å stamme fra Bourdieu (1977) og hans klassiske studie *Outline of a theory of practice*. Det praksisteoretiske feltet er imidlertid preget av forskjellige perspektiver med ulike fokusområder (Hutchinson og Oltedal, 2017). Det eksisterer med andre ord ikke noen overordnet praksisteori, men Hognestad (2016, s. 19–22) argumenterer via Schatzki (2012) for at det er tre viktige grunnprinsipper som gjelder for alle praksisteorier. Disse gjelder også for min tilnærming i dette kapitlet.

Det første er ideen om at praksis er en organisert sammensetning av ulike menneskers handlinger, og dermed et sosialt fenomen i den forstand at praksis omfatter

multiple subjekter (Schatzki, 2012, Hognestad, 2016). Det andre er at menneskelig handling må forstås som forankret i praksiser, og ikke bare som individuelle handlinger utført av individer alene. Det tredje prinsippet er forståelsen av at menneskelig handling bygger på noe kroppsliggjort som det er vanskelig å sette ord på, slik som Bourdieus (1977, 2002) habitus kan være eksempel på. Habitus defineres hos Bourdieu som «varige og overførbare system for persepsjon (...), verdsetting og handling, som fører til at det sosiale blir instituert i kroppen (eller i dei biologiske individa)» (Bourdieu og Waquant, 1995, s. 112). Habitus representerer slik en kroppsliggjøring av sosiale strukturer. I det ligger for eksempel ulike måter å se og vurdere barns situasjon og behov på, bevisst eller ubevisst, som følge av fagbakgrunn, yrkeserfaring og øvrige livserfaringer. Interessen for denne typen «skjult kunnskap» som ligger i kroppen og understøtter praksiser, er sentral i studier som tar utgangspunkt i praksisteorier (Hognestad, 2016, s. 21).

Når jeg snakker om praksiser, refererer jeg derfor til noe «større» enn enkelt-handlinger utført av enkeltrådgivere alene; jeg refererer til handlinger som må forstås i lys både av konteksten de utøves innenfor, og av kroppsliggjorte forforståelser hos den som utøver dem. Konteksten legger altså noen føringer for hva som (kan) gjøres, og hva som gjøres i den aktuelle konteksten, avhenger av hvem som gjør det, og hans eller hennes bakgrunn.

Dette betyr ikke at det i praksisteorier ikke er rom for kreativitet eller individuell handling, slik for eksempel Bourdieus teorier har fått mye kritikk for (se for eksempel Järvinen, 1999). Å utføre praksis vil alltid kreve at man tilpasser seg nye forhold (se for eksempel McNay, 1999), noe som nødvendigvis også fordrer en form for kreativitet. Barnehusrådgiverrollen, som altså har utviklet og endret seg i et felt i utvikling, er en god illustrasjon på dette. Det sentrale poenget er imidlertid at menneskelig sameksistens alltid er innvevd i den sammenhengen det skjer (Nicolini, 2013, Hognestad, 2016).

Med dette utgangspunktet er jeg ikke bare opptatt av å kartlegge og beskrive hvilke handlinger som inngår i rådgivernes arbeid, men også av å forstå hvordan og på hvilke måter handlingene kan og må ses i relasjon til hvem som utøver dem, og til de kontekstuelle rammebetingelsene de utøves innenfor. I det følgende kommer jeg til å omtale det siste som rådgivernes arbeidskontekst, og når jeg gjør det, er det i første rekke de andre aktørene som på ulike måter er involvert i saker som kommer til barnehus jeg viser til; barnet, barnets omsorgspersoner og representantene fra de ulike involverte instansene. Et sentralt poeng her er at arbeidskonteksten vil variere fra sak til sak. Dette handler blant annet om at sammensetningen av aktører vil være ulik i ulike saker. I arbeidskonteksten til rådgiverne inngår også en rekke organisatoriske, eller institusjonelle, forhold. Antall avhør per uke ved

det enkelte barnehus, tidsrammer for oppfølgingsarbeid, geografisk dekningsområde og barnehusenes retningslinjer og fysiske organisering er eksempler på dette. Her vil det være til dels store forskjeller barnehusene imellom, som kan være avgjørende for hvor stort handlingsrom rådgivere ved de ulike barnehusene har.

METODE: EN SKYGGESTUDIE

Med en praksisteoretisk tilnærming som utgangspunkt er det behov for en metodisk tilnærming som tillater forskeren å komme så tett på aktivitetene som utøves som mulig (Nicolini, 2013, s. 218), og aller helst en bevegelig tilnærming (Hognestad, 2016, s. IV) som ikke bare registrerer handlinger, men som også kan være med på å belyse hva ved arbeidskonteksten som fører til at handlingene oppstår. I min studie har jeg fulgt seks barnehusrådgivere, én av gangen, ved tre barnehus over til sammen seks arbeidsuker, i så godt som alle sammenhenger de har inngått i i perioden jeg har fulgt dem. Det innebærer at jeg blant annet har deltatt på interne møter, overvært samrådsmøter, bisittet avhør, sittet lengre strekk på kontor og lyttet til telefonsamtaler med instanser og omsorgspersoner, vært på kurs m.m.⁵ Underveis har jeg tatt feltnotater i en blokk jeg har båret med meg. I den større studien kapitlet er en del av, inngår også kvalitative dybdeintervjuer med andre rådgivere enn dem jeg har skygget. Jeg trekker ikke direkte på disse i analysene i dette kapitlet, men intervjuene har naturlig nok, om enn indirekte, også vært med meg i analysearbeidet.

I metodelitteraturen omtales metoden jeg har benyttet som skygging og defineres som «en forskningsteknikk hvor forskeren følger et medlem av en organisasjon tett over tid» (McDonald, 2005, s. 456, egen oversettelse, se også Czarniawska, 2007 og 2015). Det innebærer i praksis at forskeren møter informanten når arbeidsdagen starter, og (ideelt sett) følger etter ham eller henne til vedkommende går hjem for dagen. I grove trekk er det dette jeg har gjort.⁶

McDonald (2015, se også McDonald og Simpson, 2014) argumenterer for to særlige fordeler ved skygging som metode. Den første er at skygging kan frembringe langt mer detaljerte data enn mange andre datainnsamlingsmetoder. Til forskjell fra det kvalitative intervjuet, for eksempel, som gir tilgang til individers egne fortolkninger av sin rolle i en organisasjon, observerer man via skygging

5. Av etiske grunner har jeg ikke fulgt rådgiverne i enesamtaler med barn. Dette var også en forutsetning for at jeg fikk tilgang til feltet.

6. Det er flere dager jeg, av ulike grunner, ikke har hatt anledning til å følge rådgiveren jeg har skygget gjennom hele arbeidsdagen.

denne rollen direkte, noe som innebærer at skygging kan frembringe data som gir forskeren tilgang til det trivielle og hverdagslige, det ikke-artikulerbare, som ved bruk av andre metoder kan være vanskelig å nå (McDonald, 2005, s. 457).

Det andre McDonald (2015, s. 457) vektlegger som en styrke ved skygging, er metodens analyseenhet. Han påpeker at å fokusere på ett eller flere individer i en organisasjon i seg selv ikke er en tilnærming som skiller seg nevneverdig fra andre typer kvalitative studier av organisasjoner, men at skygging studerer disse individene på en holistisk måte som ikke bare frembringer deres meninger eller adferd, men begge deler samtidig. Handlingene blir kontekstualisert av meningen individene tillegger dem, og meningen relateres til situasjonen som produserte dem (McDonald, 2015, s. 457). Skygging gjør det dessuten mulig for forskeren å erfare formen og rytmen i den skyggedes dag, for eksempel om dagen er monoton eller variert, travel eller langsom. Alle disse kvalitetene gjør at skygging, mer enn mange andre metoder, gjør forskeren posisjonert for å studere individets rolle i og måter å navigere i organisasjonen på. Dette fører til at forskeren får innblikk i organisasjonen slik den fremstår fra posisjonen til den skyggede – et perspektiv McDonald (2005, s. 457) mener er uvurderlig for den kvalitative forskeren.

Jeg vil også trekke frem en tredje fordel, som er blitt særlig tydelig i mitt materiale. Det er tilgangen skyggingen gir til øvrige aktører på arbeidsplassen man gjør feltarbeid ved, og derigjennom deres måter å jobbe på. I mitt tilfelle gjelder dette særlig de andre rådgiverne på barnehusene jeg har gjort feltarbeid ved. Mens jeg har sittet på kontoret til den jeg skygger, har det for eksempel ofte hendt at andre rådgivere har kommet inn for å drøfte saker de selv arbeider med. I saker med flere søsken har det i flere tilfeller vært to rådgivere på saken, og det er blitt arrangert felles samrådsmøte, og i noen tilfeller også formøte og ettermøte. Jeg har også deltatt på en rekke møter hvor ulike rådgivere drøfter sine saker. Alt dette innebærer at jeg i realiteten har observert flere rådgivere i sin naturlige arbeidskontekst enn dem jeg har skygget. Det betyr også at jeg har fått innblikk i et lagt større antall saker enn dem rådgiverne jeg skygget hadde ansvar for. Disse observasjonene inngår også i materialet som analyseres her.

Jeg har gjort feltarbeid ved tre barnehus, og de er blitt valgt med utgangspunkt i hvor lenge de har vært i drift. Det ene barnehuset er blant dem som ble opprettet først, det andre har vært middels lenge i drift, og det tredje er relativt nytt. Bakgrunnen for dette kriteriet var at jeg ønsket å observere rådgivere et sted som har tatt del i utviklingen av rådgiverrollen fra starten av, og rådgivere ved barnehus som har blitt opprettet på andre stadier i barnehusenes utvikling.

De seks rådgiverne jeg har fulgt, er blitt valgt for meg av lederen ved de aktuelle barnehusene, enten ved at de er blitt spurt direkte, eller ved at de har vist interesse

for å bli skygget etter at lederen sendte ut informasjon om prosjektet med spørsmål om hvem som kunne tenke seg å delta. Tre av rådgiverne jeg har fulgt, har hatt lang fartstid ved barnehus og må betegnes som spesielt rutinerte. De resterende tre har hatt kortere fartstid og har jobbet på barnehus mellom ett og tre år.

I analysen har jeg valgt å trekke frem ett case som er ment å illustrere noen overordnede poenger ved måter barnehusrådgivere kan involvere seg i saker på. Det betyr altså at analysene som ligger bak begrepet jeg senere utleder, ikke bygger på dette caset alene, men på datamaterialet som helhet. Det var under observasjonen av dette caset jeg først kom på sporet av noen tydelige tendenser i materialet. Med referanse til Bourdieu (2000, se også Stefansen, 2008) kan vi si at caset er valgt fordi det «forstørrer» fenomenet som skal studeres. I dette tilfellet dreier det seg om noen spesielle kjennetegn ved og bakgrunnen for de ulike tiltakene og involveringene som drøftes, som er sentrale for min begrepsfesting av rådgivernes arbeidspraksiser. Valget er med andre ord begrunnet i casets teoretiske muligheter.

Det er også andre grunner til at det bestemte caset er valgt. Det ene er at det løfter frem flere rådgiveres stemmer samtidig. Det andre er at det gir en illustrasjon på temaer som kan drøftes av rådgivere, men som i utgangspunktet ligger innenfor andre instansers ansvarsområder. Slik egner det seg også til å løfte frem noen dilemmaer ved arbeidsmåten jeg senere skal begrepsfeste.

Caset er et redigert og anonymisert utdrag fra feltnotater fra skyggingen ved et av barnehusene jeg har vært på. Utdraget er anonymisert ved hjelp av ulike teknikker, først ved innskriving av feltnotater på PC og ytterligere i gjengivelsene her. Blant annet har jeg endret på sosiodemografiske kjennetegn ved barna og andre involverte i saken, og på ulike kjennetegn ved innholdet i den. Det skal derfor ikke være mulig å kjenne saken igjen for andre enn eventuelt for rådgiverne som var involvert. Endringene som er gjort, er ikke av betydning for analysen av rådgivernes involveringer.

ET FORSTØRRENDE CASE

I caset befinner vi oss på et ukentlig teammøte, hvor rådgiver O har bedt om å få drøfte en sak hun jobber med. Ved alle barnehusene jeg har vært på, har det vært slik at drøfting av saker rådgiverne ønsker å få andres blick på, inngår som del av ukentlige teammøter eller lignende, gjerne som siste del av programmet etter andre nødvendige punkter. Jeg skygget ikke rådgiver O, men en av de andre rådgiverne som var til stede på møtet. Den aktuelle saken hadde ikke fått noen endelig utgang fra barnehuset på tidspunktet jeg fikk innblikk i den, og jeg vet derfor ikke hvordan den faktiske oppfølgingen forløp.

Rådgiver O forteller:

Det er snakk om en jente i ungdomsskolealder. Foreldrene ble skilt da hun var liten, fordi faren hadde rusproblemer og var voldelig. Moren er gift på nytt. Jenta blir utsatt for fysisk vold fra stefaren og det er også snakk om mulige seksuelle overgrep, så vidt rådgiver O vet dreier anklagene seg om gjentatt beføling. I tillegg utsettes jenta for psykologisk vold fra mor, av typen «du skulle aldri vært født». Jenta var inne til avhør om det som gjaldt volden for en måned siden. Rådgiver O ba en av psykologene ved barnehuset om å følge saken sammen med henne, fordi det var mistanke om suicidalitet. (Det vanligste er at en rådgiver følger saken alene). Jenta har blitt tatt hånd om av barnevernet og ble plassert i beredskapshjem omtrent en måned før hun kom til barnehuset for avhør. Relasjonen mellom jenta og beredskapsmoren er dårlig. På avhørsdagen ville hun ikke at beredskapsmoren skulle sitte sammen med henne på venterommet. Rådgiver O forteller at både hun selv, bistandsadvokaten og representanten fra barneverntjenesten reagerte på kontakten mellom jenta og beredskapsmoren, og at beredskapsmoren blant annet hadde vist manglende forståelse for noe jenta ønsket å ha med seg på avhørsdagen, som jenta opplevde som viktig for å kunne fortelle. Beredskapsmoren opplever selv at barnevernet har gitt henne for lite økonomisk støtte, og hun har måttet legge ut ganske mye penger for utstyr jenta trengte som hun ikke er sikker på om hun får tilbake. Rådgiver O har ringt og snakket med beredskapshjemkonsulenten som langt på vei har bekreftet det beredskapsmoren sier. Jenta har derimot fått en god relasjon til bistandsadvokaten sin, og på avhørsdagen ordnet rådgiver O det sånn at bistandsadvokaten gikk inn til jenta i avhørspausene. Før en forestående ferie var rådgiver O bekymret for suicidalitet. Jenta fikk hastetime hos BUP, men ville ikke gå. Barneverntjenesten ordnet med en annen psykolog som jenta fikk god relasjon med, men som sluttet for å begynne i en ny jobb like etterpå. Jenta har også fått tillit til rådgiver O. Hun har i samtaler på barnehuset fortalt henne om en rekke traumer som påvirker alle sider ved livet hennes. Jenta har også fortalt Rådgiver O at hun har tenkt mye på å ta livet sitt, men selvmordstankene har blitt redusert mellom første og andre gang rådgiver O møtte henne. Nå skal jenta tilbake til avhør på barnehuset i forbindelse med de anmeldte seksuelle overgrepene. Rådgiver O ønsker å «holde på jenta» til de finner noen som kan overta. Men hun vil gjerne at de andre skal drøfte hvordan de tror det er best å involvere seg i saken, og også hvorvidt jenta heller enn å forbli i beredskapshjemmet burde plasseres på institusjon. Det er avklart, sier hun, at jenta skal i fosterhjem senere.

De andre rådgiverne drøfter:

En rådgiver begynner med å si at det gjelder å finne ut hvor «terskelen er lavest». En annen sier at det virker som om jenta etterspør emosjonell ivaretagelse, og en tredje påpeker at det er det som er forskjellen på et godt og et dårlig beredskapshjem; hvorvidt de tør å involvere seg. De kommer frem til at hvis det er emosjonell støtte som er jentas behov, er neppe institusjon det beste. En spiller inn at det uansett kan være larest å jobbe med det som er, ettersom alternativet er enda en flytting før fosterhjem. De er enige om at det er viktig at barnevernet ordner med det økonomiske, så i hvert fall ikke det skaper gnisninger i relasjonen. De diskuterer hvordan det kan være aktuelt å jobbe for å sikre at barnevernet gjør det, om det bør kalles inn til et møte med dem på barnehuset. De kommer frem til at det er en jobb for beredskapskonsulenten, at rådgiver O kan snakke med ham, og at han kan ta det praktiske med barnevernet, slik at rådgiver O skal slippe å stå med alt. En spiller inn at noe jo har gått seg til allerede, at selvmordstankene har blitt redusert etter plassering, så noe må oppleves som trygt. Det er ingen garanti for at beredskapsmor har fått psykoedukasjon, kanskje det kan hjelpe. De snakker om at dette er en jente som vil trenge hjelp over tid, og som helt klart skal ha tilbud fra BUP senere, men at det viktigste nå kanskje er å jobbe med relasjonen til beredskapsmor, i samtaler med jenta. En sier at det er tydelig at jenta har mange stresssymptomer, og at det kan være at å jobbe med det også vil kunne bedre relasjonen til beredskapsmor. De kommer til at det blir viktig å sortere hvem som skal gjøre hva, så det ikke blir så stort for rådgiver O. Det siste som blir sagt, er at kanskje en annen rådgiver skal gi psykoedukasjon til beredskapsmor, mens rådgiver O følger opp jenta med samtaler på barnehuset.

Rådgiver O takker for innspillene og sier at de har vært nyttige for henne.

ANALYSE: RÅDGIVERNES INVOLVERINGER

Hva kjennetegner så rådgivernes involveringer i det beskrevne caset? Et første kjennetegn er at rådgiverne ser en jente som har noen behov, som på dette tidspunktet ikke blir møtt. Det er altså identifisert en mangel i ivaretagelsen av jenta, som rådgiverne prøver å finne måter å kompensere for. Jenta antas blant annet å ha behov for emosjonell ivaretagelse, noe beredskapsmoren, som fungerer som jentas primære omsorgsperson, på dette tidspunktet ikke synes å være i stand til å gi. Mulige løsninger kan være å tilby psykoedukasjon til beredskapsmoren jent-

nom samtaler med en rådgiver på barnehus, å tematisere relasjonen til beredskapsmoren med jenta selv i egne samtaler med henne, og å sørge for at det blir ordnet med det økonomiske som synes å skape gnisninger, enten ved å kalle inn barnevernet til et møte eller ved å jobbe via beredskapskonsulenten.

Et annet kjennetegn, som overlapper med det første, er at flertallet av tiltakene, eller involveringene, som vurderes, er knyttet til andre aktører i saken, og til hvordan de utøver sin rolle. Dersom jentas relasjon til beredskapsmoren hadde blitt vurdert av rådgiveren som følger saken som god, ville det ikke vært aktuelt for rådgiveren å gripe inn her. På samme måte ville det ikke vært behov for å involvere seg i problemene knyttet til det økonomiske, om dette var i orden eller andre ordnet opp i det. Det ville heller ikke vært aktuelt å tilby jenta egne oppfølgingsamtaler ved barnehuset, dersom jenta hadde tatt imot hastetilbudet hos BUP, eller om psykologen hun fikk via barneverntjenesten, hadde fortsatt i jobben.

Dette siste vil jeg også knytte til et tredje og fjerde kjennetegn. Det ene handler om å sørge for at barnet får et tilbud i fasen før et lokalt tilbud er på plass, en fase hvor barnet i utgangspunktet står uten et oppfølgende tilbud. Det andre handler om å skape sammenheng og helhet for barnet i møte med systemene. I denne saken er det bestemt at jenta skal flyttes til et fosterhjem, og det antas at hun vil ha behov for langvarig oppfølging i BUP-systemet, men i påvente av at denne formodentlig mer stabile situasjonen skal inntre, ser rådgiverne et behov for oppfølgingsamtaler ved barnehuset. På denne måten skapes også en sammenhengende innsatskjede, der jenta hele tiden har et tilbud, og hvor tilbudene overlapper hverandre.

MELLOMROMSARBEID

Så er spørsmålet hvordan disse involveringene eller praksisene kan forstås. En måte å begrepsfeste dem på er som *mellomromsarbeid*. I dette legger jeg en spesielt kontekstsensitiv måte å arbeide på, der det overordnede målet er å sørge for god ivaretagelse av og helhet og sammenheng for en person i et system, gjennom å identifisere mulige mangler, eller mellomrom, i det tilbudet som gis, og å fylle disse.

I materialet mitt er det særlig tre typer slike mellomromsarbeid som har utpekt seg. To av disse har en åpenbar karakter og er knyttet til mangler på systemnivå. Den tredje typen er av en mer diffus karakter og knyttet til «mangler» på aktørnivå. Jeg skal beskrive disse nærmere.

Den første typen mellomromsarbeid som går igjen i materialet, kan knyttes til tid. I caset over var et av tiltakene som ble drøftet, egne oppfølgingsamtaler med jenta på barnehus i påvente av en antatt mer stabil situasjon, med plassering i fosterhjem og langtidsoppfølging i BUP-systemet. Oppfølgingsamtaler ved barne-

hus i påvente av oppstart hos BUP, som mange steder har lang ventetid, har vært vanlig ved barnehusene jeg har gjort feltarbeid ved. For å unngå at barn i en sårbar situasjon skal stå uten tilbud en periode, gir rådgiverne tilbud om oppfølging ved barnehuset, i påvente av at det lokale tilbudet skal tre i kraft. På denne måten fylles altså et mellomrom i tidslinjen på systemnivå.

Et annet gjennomgående eksempel på mellomromsarbeid, som ikke illustreres av caset, er knyttet til saker der barn kartlegges for traumesymptomer ved barnehuset og skårer høyt på symptomer, men ikke høyt nok til at det kvalifiserer til en mulig diagnose, som er nødvendig for å få innpass hos BUP. Dersom rådgiveren likevel mener barnet kan ha behov for og nytte av oppfølging en periode for å forhindre utvikling av alvorligere plager senere, tilbys oppfølgingssamtaler ved barnehuset. Den andre typen mellomrom kan dermed knyttes til at tilbudet rådgiverne ser behov for ikke eksisterer lokalt, eller i det hele tatt, og dermed til en mangel på systemnivå.

Den tredje typen mellomromsarbeid er knyttet til andre aktører som har en ivaretagende rolle ovenfor barnet, og til måten disse utøver rollen sin på. Beredskapsmoren i caset er et eksempel. Her er barnet i utgangspunktet ivaretatt av systemet via den aktuelle lokale barneverntjenesten, og hun er blitt tildelt ny midlertidig omsorgsperson i påvente av fosterhjem. Men ettersom rådgiveren har erfart at relasjonen mellom beredskapsmoren og jenta ikke er god, oppstår like fullt et mellomrom, i det at tilbudet hun har ikke oppfattes som godt *nok*. Mellomrommet er dermed bare delvis fylt. Rådgiverne drøfter derfor ulike tiltak som kan bidra til å bedre relasjonen mellom jenta og beredskapsmoren. Denne typen mellomrom har jeg sett mange og ulike varianter av i mitt materiale. Eksempler kan være: foreldre som selv trenger hjelp for å klare å støtte barnet som har vært utsatt for et seksuelt overgrep, helsesøster ved en skole som har god kontakt med barnet, men lite kunnskap om å ivareta barn utsatt for vold eller overgrep, og barnehagepersonell eller lærere som skal ivareta barnet i barnehagen og på skolen, men er usikre på hvordan de skal forholde seg til det barnet har vært utsatt for, for å nevne noen. Identifikasjon av slike mellomrom, eller mangler, er utgangspunkt for mye av oppfølgingsarbeidet jeg har observert mens jeg har gjort feltarbeid ved de tre barnehusene.

MELLOMROMSARBEIDETS UTFORDRINGER

Det er rimelig å anta at mellomromsarbeidet jeg har beskrevet, kommer barn som kommer til barnehus til gode. For eksempel vil det innebære at flere enn de som kan få et tilbud i BUP, får oppfølging. Flere får også mer og sammenhengende hjelp (de som står «på venteliste» for andre tjenester), og de som allerede får hjelp,

får bedre hjelp (når rådgiverne jobber via omsorgspersoner eller andre instanser). Det er imidlertid også flere utfordringer knyttet til en slik måte å jobbe på, som er verdt å diskutere.

For det første er det å avdekke mellomrom hvor det er mulig å intervensere, og da først og fremst den tredje typen jeg skisserer, i seg selv en krevende øvelse. For å avdekke slike mellomrom må rådgiveren hele tiden være oppmerksom på alle representantene fra de ulike instansene, samt barnets omsorgspersoner, og deres evne til å ivareta barnet på en god måte. Barnehusrådgivernes tverrfaglige arbeidskontekst er altså svært sentral her; ikke bare må rådgiverne forholde seg til mange ulike personer, personene representerer også ulike instanser og/eller roller, som involveringene må tilpasses og ta hensyn til. Tempoet ved barnehusene er dessuten tidvis høyt, og det kan være aktuelt for rådgiverne å gripe inn når som helst i saksgangen. Å avdekke slike mellomrom fordrer dermed kontinuerlig oppmerksomhet, overblikk og svært høy systemkompetanse. Det fordrer også stadig omstilling og kreativitet fra rådgivernes side. Det er lett å tenke seg at et slikt utgangspunkt vil innebære en fare for at mange slike mellomrom og mangler ikke vil bli oppdaget. Og hvis noe ikke fanges opp, blir det som kjent heller ikke gjort noe med. Min erfaring fra feltarbeidet er at nye rådgivere i starten bruker mye tid på å finne ut av grenseoppgangene mellom egen rolle og de øvrige instansenes ansvar og oppgaver, og at mange mellomrom før disse er tråkket opp, kan glippe. Arbeidsmåten stiller altså høye krav til rådgiverne, og man kan tenke seg at barnet langt på vei vil være prisgitt hvem hun eller han møter.

Hva som er mulig for den enkelte å utrette, må også knyttes til rådgivernes øvrige arbeidskontekst. De enkelte barnehusene er for eksempel ulikt organisert med tanke på hvor mange avhør rådgiverne følger per uke og måned. Mellom ulike barnehus kan dette variere fra å ha en avhørsfri uke hver tredje uke til å ha avhørsfri en dag per uke. På samme måte er det ulikt hvilke føringer ledere ved ulike barnehus legger for hvor mye oppfølging og behandling som kan gis. Ved noen barnehus håndheves føringene om inntil 15 timer med noen unntak, ved andre barnehus er lengden på oppfølgingen i større grad tilpasset den enkelte sak. Kjennetegn ved de geografiske områdene barnehusene dekker, er også sentralt her. Ved barnehus som dekker geografisk spredte områder, der barna som bor lengst unna barnehuset, kan ha flere timer reisevei til barnehuset, ser det ut til å være en tendens til at oppfølgende tiltak som i andre tilfeller ville blitt gitt ved barnehuset, fordi mellomrom er blitt identifisert, ikke gis i samme utstrekning. Alt dette, sammen med hvor mange andre typer oppgaver rådgivere tar på seg eller pålegges, vil legge føringer for mulighetene rådgivere ved ulike barnehus har til å utøve mellomromsarbeid på måten jeg skisserer.

Mellomromarbeidets «natur» fordrer fleksibilitet og handlingsrom. Det har rådgiverne også hatt, og de har det fremdeles i stor grad. Retningslinjene for barnehusenes virksomhet, som først kom i 2016 (Politidirektoratet et al., 2016), legger få detaljerte føringer for rådgivernes arbeid. Det samme gjelder retningslinjene som er til revisjon. Samtidig er det en pågående tendens innenfor sosialt arbeid og tilgrensende felter at praksiser i økende grad formaliseres og standardiseres (se for eksempel Ponnert og Johansson, 2017 eller James, 2004). Dersom det skulle komme mer detaljerte føringer for hvordan rådgiverne skal jobbe, for eksempel for når, hvordan og hva slags oppfølging som kan eller ikke kan gis, vil det kunne vanskeliggjøre en slik måte å arbeide på. På samme tid vil hvilke mellomrom som blir avdekket, men også hva de fylles med, med denne graden av fleksibilitet i stor grad avhenge av den enkelte rådgiver og hans eller hennes kompetanse, fartstid, og (over)blikk, og det vi med et praksisteoretisk utgangspunkt kan betegne som kroppsliggjorte forforståelser. Den samme fleksibiliteten *kan* dermed føre til store forskjeller i tilbudene ulike barn får. Spenningene som ligger i dette, bør være gjenstand for videre forskning.

Et siste mulig problematisk aspekt ved mellomromsarbeidet er at det kan føre til dobbeltarbeid i ulike instanser. Dette vil gjelde oppfølgingsfasen av sakene og være knyttet til ansvarsområdene til barnevernet og BUP. I caset jeg har brukt som utgangspunkt for analysen her, er for eksempel flere av tiltakene som drøftes i utgangspunktet barneverntjenestens anliggende. Dette gjelder drøftingene knyttet til om barnet istedenfor å bli hos beredskapsmoren skulle vært plassert på institusjon i påvente av fosterhjem, og problemene knyttet til det økonomiske. Begge disse temaene kan man tenke seg at også har vært oppe til diskusjon hos den lokale barneverntjenesten som hadde saken. Det kan også ha vært oppe til diskusjon i barneverntjenesten å finne en ny psykolog til jenta, ettersom den hun hadde byttet jobb. På samme måte vil oppfølgings- og behandlingsarbeidet som gjøres ved barnehusene, i mange tilfeller grense helt mot tilbudet som gis ved de lokale BUP-ene. Barnehusene tilbyr både oppfølgingssamtaler og (korttids)behandling, altså terapi eller helsehjelp, og i en del tilfeller vil det være uklart hvor grensene for det ene eller andre går. Ved flere barnehus er det også en pågående diskusjon om hva som skal falle innenfor og utenfor kategoriene oppfølging og behandling. For rådgiverne er det en kontinuerlig overveielse hvorvidt barnet skal sendes videre i systemet, eller om det skal gis et (fortsatt) tilbud ved barnehuset. Denne dimensjonen ved mellomromsarbeidet bør det også forskes videre på.

KONKLUSJON

Hensikten med dette kapitlet har vært å identifisere og begrepsfeste det jeg forstår som kjernen i barnehusrådgivernes arbeidspraksiser. Jeg har foreslått at dette kan forstås som mellomromsarbeid. Mellomromsarbeid dreier seg om å kompensere for hull og mangler i det tilbudet barnet har, for å bedre ivaretakelsen og skape sammenheng mellom instansene og tiltakene barnet må forholde seg til etter en politianmeldelse.

Det er den praksisteoretiske tilnærmingen til handling som leder frem til utledningen av begrepet om mellomromsarbeid. I stedet for for eksempel å kartlegge de ulike involveringene barnehusrådgivere utfører og kategorisere og begrepsfeste dem, har jeg i dette kapitlet sett på hva som kjennetegner kontekstene rådgiverne velger å involvere seg i. Og ved å gjøre det mener jeg altså å se et mønster; barnehusrådgiverne involverer seg når de opplever at den konkrete arbeidskonteksten påkaller det, altså når mellomrom identifiseres.

Denne måten å arbeide på har flere potensielt utfordrende aspekter knyttet til seg. Samtidig er det rimelig å hevde at mellomromsarbeidet, all den tid andre tilbud enten ikke finnes, kommer tidsnok eller vurderes tilstrekkelig, utgjør et sikkerhetsnett her og nå.

LITTERATURLISTE

- Bakketeig, E., Berg, M., Myklebust, T. & Stefansen, K. (2012): *Barnehusevalueringen 2012. Delrapport 1. Barnehusmodellens implikasjoner for politiets arbeid med fokus på dommeravhør og rettsmedisinsk undersøkelse* (2012: 6). Oslo: PHS Forskning.
- Bakketeig, E. (2017): Exploring juridification in the Norwegian Barnahus model. I S. Johanson, K. Stefansen, A. Kaldal & E. Bakketeig (red.), *Collaborating against child abuse: Exploring the Nordic Barnahus Model*. 273–292. London: Palgrave.
- Bourdieu, P. (1977): *Outline of a theory of practice* (16. utg.). Cambridge: Cambridge University Press.
- Bourdieu, P. (1995): *Distinksjonen. En sosiologisk kritikk av dømmekraften*. Oversatt av Prieur, A. Oslo: Pax.
- Bourdieu, P. & Waquant, L. J. D (1995): *Den kritiske ettertanke: grunnlag for samfunnsanalyse*. Oversatt av Kvalsvik, B. N. Oslo: Samlaget.
- Bourdieu, P. (2000): *Pascalian meditations*. Palo Alto: Stanford University Press.
- Czarniawska, B. (2007): *Shadowing, and Other Techniques for Doing Field Work in Modern Societies*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Czarniawska, B. (2015): Skygging i fältarbete. I G. Ahrne og P. Svensson (red.), *Handbok i kvalitativa metoder*. 104–117. Stockholm: Liber AB.

- Hognestad, K. (2016): *Pedagogiske lederes kunnskapsledelse som praksis på avdelingen i barnehagen. Et kvalitativt og tolkende skyggestudie* (Doktorgradsavhandling). NTNU, Trondheim.
- Hutchinson, G. S. & Oltedal, S (2017): *Praksisteorier i sosial arbeid*. Oslo: Universitetsforlaget.
- James, A. L. (2004): The McDonaldization of Social Work – or «Come Back Florence Hollis, All Is (or Should be) Forgiven». I R. Lovelock, K. Lyons & J. Powell (red.) (2004) *Reflecting on social work – discipline and profession*. 37–54. Aldershot: Ashgate
- Johansson, S. (2011): *Rätt, makt och institutionell förändring. En kritisk analys av myndigheters samverkan i barnahus* (Lund studies in sociology og law 35). Lund: Lunds universitet.
- Johansson, S., Stefansen, K., Kaldal, A. & Bakketeig, E. (red.) (2017): *Collaborating against child abuse: Exploring the Nordic Barnahus Model*. London: Palgrave
- Järvinen, M. (1999): *Pierre Bourdieu on Gender and Power* (Sociologisk rapportserie 7). København: Københavns universitet.
- Landberg, Å. & Swedin, C.-G (2013): *Inuti ett barnahus. En kvalitetsgranskning av 23 svenska värksamheter*. Stockholm: Rädda barnen.
- Lov om endringer i straffeprosessloven (2015): Lov om endringer i straffeprosessloven (avhør av barn og andre særlig sårbare fornærmede og vitner) (LOV-2015-09-04-87). Hentet fra: <https://lovdata.no/dokument/LTI/lov/2015-09-04-87>.
- McDonald, S. og Simpson, B. (2014): Shadowing research in organizations: the methodological debates. *Qualitative Research in Organizations and Management: An International Journal*, 9, 3–20.
- McDonald, S. (2015): Studying actions in context: a qualitative shadowing method for organizational research. *Qualitative research*, 5, 455–473.
- McNay, L. (1999): Gender, Habitus and the Field: Pierre Bourdieu and the Limits of Reflexivity. *Theory, Culture & Society*, 16, 95–117.
- Nicolini, D. (2013). *Practice theory, work, and organization: An introduction*. Oxford: Oxford University Press.
- Politidirektoratet, Helsedirektoratet og Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (2016): Felles retninger for Statens barnehus. Hentet fra: <https://www.helsedirektoratet.no/faglige-rad/medisinske-undersokelser-i-statens-barnehus/introduksjon>
- Ponnert, L. og Johansson, S. (2017): Juridification and Standardisation: Two Legal Dimensions Influencing Contemporary Child Protection. *The British journal of social work*, vol. 48.
- Schatzki, T. (2012): A primer on practices: Theory and research. I J. Higgs, R. Barnett, S. Billett, M. Hutchings og F. Trede (red.), *Practice-based education: Perspectives and strategies*. 13–26. Rotterdam: Sense Publishers.
- Stefansen, K. (2008): Et uendelig ansvar. Om foreldreskap i middelklassen. I B. C. Rappana Olsen & B. Puntervoll Bø (red.) *Utfordrende foreldreskap*. 27–50. Oslo: Gyldendal.
- Stefansen, K. (2017): Staging a caring atmosphere: Child-friendliness in Barnahus as a multi-dimensional phenomena. I S. Johansson, K. Stefansen, A. Kaldal & E. Bakketeig (red.) *Collaborating against child abuse: Exploring the Nordic Barnahus Model*. 35–56. London: Palgrave.
- Stefansen, K., Gundersen, T. & Bakketeig, E. (2012): *Barnehusevalueringen 2012, Delrapport 2. En undersøkelse blant barn og pårørende, samarbeidspartnere, ledere og ansatte* (NOVA Rapport 9/2012). Oslo: NOVA.